

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedüs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, RIEGER JIMRE.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-furkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

Mire fektessék a népiskolák tanításuk fősúlyát?*)

(Ez erre vonatkozó miniszteri rendelet ismertetéseül felolvasta, a kolozsmegyei tanítótestület közgyűlésén, 1880. okt. 30 án, Váradi Károly kir. tanfelügyelő.)

Tisztelt közgyűlés!

Azt hiszem, senki se tagadhatja, hogy mindent bírálni szerető korunkban igen nehéz, sőt majdnem lehetetlen, a legjobbat akaró felsőbb hatóságoknak is oly rendeletet adniok ki, mely teljes megnyugvásra s osztatlan helyeslésre találjon mind azok részéről, kikre köteleességeket ró s kiktől végrehajtását várja.

Nem csodálkozhatunk tehát, hogy bírálatszerű megjegyzésekre szolgált alkalmul a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltóságának az a körrendelete is, a melyet f. évi aug. 9-ről 1046. eln. sz. a. bocsátott ki valamennyi tanfelügyelőhöz, a korábban kiadott tantervekben és utasításokban felállítottaknál még határozottabb iránymutatóul arra nézve, hogy mikre kívánja fektettetni a népiskolai oktatás közép- és sulypontját.

De figyelemmel kísérve azt a fogadást, a melyben e miniszteri rendeletet a népiskola érdekei szolgálatára hivatott szakközlönyök részesítették — engem legalább — egy jelenség nagyon meglepett. Az t. i., hogy még azoknak a szaklapoknak egy része is időszerűtlennek, sőt — pár igazmondó kifejezéseért — majdnem sérelmesnek találta e rendelet kibocsátását, a melyek éveken át hangoztatták s találtak fel külömbnél-külobmbféle változatokban olvasó közönségüknek, az uj

Megjegyzés. Kolozsmegye tiszt. tanfelügyelője iránti tisztelet és tekintet vezet bennünket arra, hogy tantestületünk közgyűlésén tartott felolvasását egész terjedelmében közöljük, habár bevezetésének polemikus része által lapunk hasábjain megjelent cikkeinknek a miniszteri körrendelet elkészésére vonatkozó megjegyzéseit megczáfolva nem látjuk. Minthogy cikkeink is ugyanazon szellemben örömmel fogadták a miniszteri körrendeletet, mint a tisztelt tanfelügyelő ur, a dologra nézve egyetértünk, csak helyzetünk és állásunk által megadott különbség vehető észre. Szerk.

népiskolai tanterv és oktatási módszer ellen, a tulterhelés, az ide-oda kapkodás, a sokat markolva keveset szorítás, sőt még a teljes iránytalanság és határozott céltevéseztés vádját is.

Hiszen lehetetlen, a szóban forgó rendeletnek csak futólagos elolvastára is, nem éreznie bárkinek is: imé, e bajokon akar segíteni a miniszter. Hogy találhat hát e legjobb akaratu törekvése mégis gáncsolásra?!

Oh, gáncsolni könnyű s lehet is rá ürügyet találni, ha minden áron akarja az ember.

Meg is találták az illetők ezt abban: miért nézte el a miniszter ur e tájékozatlanságot idáig, s miért bocsátá ki az ennek megszüntetésére célzó rendeletét csak most, több mint 10 évvel a népoktatási törvény életbeléptetése után?

És hogy ezt az ürügyet felhasználhassák, persze elfeledték, vagy legalább eltitkolják, hogy nemcsak most jött rá a miniszter arra, hogy mi a népiskola tulajdonképeni célja, s ennek megfelelően mikre fektetendő benne az oktatás sulypontja.

Pedig elég világosan ki volt ez fejezve már a népiskolák számára 1869 szept. 15-én kiadott legelső tantervben is, s még határozottabban körülíratott abban a rendeletben is, mely az 1877-ki uj nép- és polgári iskolai tanterv végrehajtására még 1877. aug. 26-án; 21678 sz. a. adatott volt ki valamennyi tanfelügyelőnek és egyházi főhatóságnak.

Ennek ugyanis az I. része 4-ik pontja alatt szóról-szóra ezek állanak:

„Mind az iskolai hatóságok, mind a tanítók felhivatnak, hogy az elemi népiskolában a tanítás fősúlyát

a) az anyanyelvbeli oktatásra fektessék, s erre nézve különösen használják fel a beszéd- és értelemgyakorlatokat, valamint az olvasó könyvekbe foglalt olvasmányok és mondatok értelmi taglalását; a nyelv alaktanának szabályszerinti mélyebb taglalásába ne bocsátkozzanak, e részben szorítkozzanak főleg a helyesírás megtanítására szükséges nyelvtani legfőbb alakok ismertetésére;

b) a földrajzi és természettani ismeretek közlésénél kövessék a szó szoros értelmében a szemléleti oktatást, s kerüljék az e téren gomba-módra termett rossz kézi könyvek betanulatását; általában e tantárgyak tanítására nézve a gyermek kezébe könyvet csak akkor adjanak, midőn a tárgyakat földabroszról, vagy a természeti tárgyakról, vagy kísérleti megmutatás útján egészen megértették.“

A közlötték ismerete és figyelembevétel után, csak csekély igazságszeretettel is, nehezen állíthatja bárki is, hogy közoktatásunk ügyének vezetői ne jelölték volna meg jó idején az irányt, a melyet népiskoláink tanítóinak, kitűzött céljok megközelítése- és elérésére, folyton és kiválóan szemek előtt kell tartaniok.

Ámde azért ki tagadja, hogy népoktatásunk terén igen sok, sőt talán a legtöbb helyen nem úgy történt és nem történik minden úgy, a mint a tőle várható üdvös eredmény érdekében történnie kellett volna s kellene.

S ezen sem csodálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy népiskoláink intézménye jelen szervezetében sokkal újabb, mintsem hogy már ily rövid idő alatt is teljesen leküzdhetné volna mind azokat az akadályokat, melyekkel minden új intézménynek meg kell küzdenie a végre, hogy céljai elérésére tért hódíthasson magának.

Hiszzen még azután is, hogy visszanyertük alkotmányunkat, s felelős, nemzeti kormány vette kezébe és intézi ügyeinket, mennyit kelle alkudoznunk és küzdenünk a felekezetek és nemzetiségek féltékenykedésével, s a korunk és alkotmányunk szellemével többé már meg nem egyező hagyományos szokásaikhoz és jogaikhoz való merev ragaszkodásukkal. E mellett majdnem irtó harcra kelle folytatnunk a nép közönyjével s előítéletével, ezekből származó tudatlansága és rossz akaratával.

Azt, a mit a művelt nemzetek polgárai s ezek jobbainak társulatai már rég a legszentebb joguknak ismertek, — azt t. i., hogy saját gyermekeiket minél jobban nevelhessék; s a nép felvilágosításán munkáljanak s ezért áldozzanak — nekünk szigorú köteleltséggé kelle tennünk, s egyszersmind egész szövevényes rendszerét állítanunk be és szerveznünk azoknak a hatóságoknak és törvényes közegeknek, a melynek e köteleltség teljesítésére felügyeljenek, s annak eredménye sikeréért felelőssé tétethessenek.

S mindezen törekvéseinkhez s munkáinkhoz mily gyarlók s elégtelenek voltak eszközeink, segélyforrásaink!

Néptanítóink legnagyobb része nem volt előkészítve az új idő követeléseire, s így jogosan nem is volt várható tőlük, hogy megfeleljenek hivatásuknak s azoknak a kívánalmaknak, a melyekkel az 1868-ban meghozott népoktatási törvény lépett fel velök szemben. Kormányunknak tehát nemcsak új tanítóképzők állításáról kelle gondoskodnia, hanem arról is, hogy a régi tanítók ismeretei bővítésére s szakszerű képzésöknek és korszerű önművelésöknek legalább némi részben való elősegítésére póttanfolyamokat rendeztessen.

Nem voltak czélszerű taneszközeink, tankönyveink, s a legtöbb helyt az iskolai épületek is nemcsak a tankötelesek befogadására találtattak elégteleneknek, hanem gyarló berendezésök- és felszerelésöknél fogva a tanítás céljára is alkalmatlanoknak, sőt igen sok helyt még az egészségre is ártalmasoknak.

Ezért például szolgálható új iskolák tömeges felállítása és czélszerű berendezése mellett a régieknek javítása s emelése is sok gondot adott, s anyagi viszonyainkhoz mérten még több áldozatot kívánt.

De felébredt nemzetünkben a népnevelés ügye iránti tevékeny buzgóság és áldozatkészség; tanítóink jobb részének lelkében megdobbant az előretörekvés ösztöne, minek hatása alatt mind jobban kezdte nyilvánulni részökről magasztos hivatásuk szent köteleltségének elevenebb érzete; s ennek köszönhetjük, hogy alig 12 évvel az új népoktatási törvény meghozatala után méltán foglalható be ismertetés alatt álló köriratába hazánk közoktatása ügyének vezetője:

„méltányolva ismerem el, hogy hazánk legtöbb vidékén a népiskolai oktatás ügyében is szembetűnő haladás mutatkozik, melyek előidézésében kétségen kívül méltánylandó részök van a néptanítóknak, valamint a népiskolai hatóságoknak is.“

A miniszternek ez elismerő szavai örvendetesen constatálják, hogy a népoktatás terén — annyi akadály leküzdésével s oly rövid idő alatt is — szép eredményt vívtunk ki.

De azért, mint rohamos haladásunk hiányainak s hátrányainak jó ismerője s mind többről-többre és mindig előre ösztönző vezér — nem titkolhatja el ő nagyméltósága másfelől azt sem, hogy „egészben véve a tanítás irányával, menetével s végeredményével még sem lehet megelégedve.“

Nem; mert tudja és tapasztalta a miniszter is, hogy „a tanítók nagy része buzgóságát bizonyos irányban helytelenül pazarolja el, igen sokat akarván tenni a jóból, a helyett, hogy az elérhető jót teljes mértékben igyekeznék valósítani.“

Mintha csak azt mondotta volna: tanítók sokat és sokfélét; de keveset vonzóan, alaposan és igazán értelemfejlesztő és szívképző egészben.

Ugyanezt, ha nem is ugyanezen szavakkal, de éppen ily értelemben eleget hirdették és hangoztatták a tanügyi lapok s a tanítóegyesületek ugynevezett vezérférfiai is; s még se vette tőlük senki se rossz neven.

De az némely körökben már zajt keltett, sőt sérelmek feszegetésére adott alkalmat, hogy tanügyi állapotaink ismerete alapján leplezetlen nyíltsággal merete kimondani a miniszter, hogy „a népiskolai tanítók általában véve, nincsenek kellőleg tájékozva tulajdonképeni feladatuk iránt — s különösen azzal nincsenek tisztában, mely tantárgyakat teyenek tanításuk közép- és sulypontjává.“

Nekünk szabad volt magunkról hirdetnünk vagy

legalább bevallanunk ezt, de másnak rólunk ilyesmit ki mondani nem szabad; nem, még ha közoktatási miniszter sem!

Csekély igazságszeretetre mutatna, ha Magyarország tanítóinak többsége néhány izgatni szeretőnek lármájára magáévá tenné e saajtszerű tiltakozást.

De nem teszi; sőt a józanabb rész a rendelet egyszerű elolvasására is azonnal meggyőződhetett és meggyőződhetik a felől, hogy a miniszter nem gunyolva és kárhoztatásképpen, hanem javítás és jobb utra térítés okáért mondá, a mit mondott.

Bizonnyitja ezt az, hogy mindjárt az idézett szavak után oly körülményt említ meg leiratában, a mely mintegy mentségül szolgálhat annak, hogy a tanítók figyelme az új rendszer követésében oly sokféle oszlott meg, s e miatt tanításuk egysége részben megbomlott s főczélját téveszté.

Hivatkozik ugyan is arra, hogy „a népoktatási törvény 55-dik §-sa számos tantárgyat tűzött ki a népiskolai oktatás anyagául.” És ez a mentség; mert bizonyos, hogy jó ideig legfőképen épen ez okozta a túlterhelést, ide-odakapkodást és tájékozatlanságot.

A javítás és jobb utra terelés czélzatát pedig világosan mutatják a következő szavak, a melyekben határozottan kijelenti a miniszter, hogy a miket a törvény tanítandókül kitűzött, nem azért tűzte ki, hogy „a tanítás e tantárgyak széles terén tervtelenül szerte kalandozzon s tüntetőleg csillogtassa a növendékek feleleteiben a tanítónak azokban való jártasságát. Nem; mert „a népiskola feladata, a nép gyermekeinek felvilágosítása, a zsenge elmék képzése a kijelölt tantárgyak mindenikének kevés, de jól megválogatott és tervszerűleg rendezett anyaga által is elérhető.“

(Folytatjuk.)

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tantestület 1879. november 1-től 1880. november 1-ig lefolyt évi működéséről.

Felolvasatott Kolozsvárt a városház nagy termében tartott közgyűlésen 1880. okt. 30-án.

(Folytatás.)

Tisztelt közgyűlés! A lefolyt egyleti évben tartott a választmány mindössze 11 gyűlést, melyek közül 10 rendes és 1 rendkívüli volt, és a jegyzőkönyvnek tanúsítása szerint hozott 144 határozatot. Gyűléseit minden hónap utolsó szombatjára tűzte volt ki. Az ügyrend értelmében a szakosztályok megalakulván, kötelességünknek tartjuk az azokban kifejtett munkásság-ról jelentésünket a következőkben megtenni:

1) A nevelésügyi bizottság tagjaivá ajálkoztak: Váradi Károly, Kiss Sándor, Benedek József, Paal Ferencz, Nagy Kálmán, Keresztély Lajos, Propper Ferencz, Rieger Imre, Gazsi József, Deési László, Spengel Ede, Kozma József, Szentgyörgyi Lajos, Kozma Józsefné, özv. Rauschman Józsefné, Rauschman

Czeccilia, Indali Péter, Láposi Lajos, Stöger Béla, Szőlősi István, Ruszu Viktor. Rásosi Lila, Vadas Zsuzsa, Schwarzel Adél, Szigethi Kata, Salamon Klára, Péterfi Mária, Löv Leontina, Ajtai Róza, Hegedüs István, Sánta István és Herbach Róza tagtársak.

Ezen bizottság gyűléseit minden hó első és harmadik keddjén d. u. 5 órakor tartotta az egylet helyiségében. — Tartatott összesen 9 ülés. Elnökök: Váradi Károly, Kiss Sándor. Benedek József, Paal Ferencz Jegyzőnek megválasztott Schwarzel Adél k. a. tagtárs. — Az alakuló ülés határozatai közül kiemelendőnek tartjuk: hogy a bizottság kimondotta, hogy eltérőleg az ügyrendtől, rendes jegyzőkönyv vezetésék. A nyilvános tanításokat és felolvasásokat nem tartja szükségesnek, mert azokat a központi körüli ülés vette át.

Paedagogiai tételek kidolgozására Kozma József tagtárs kéretett fel, ki szives is volt ezt teljesíteni, benyújtván 13 vitatételt, melyek közül kettőt a bánffihunyadi körnek, kettőt a nagy-almási körnek küldöttük ki megvitatás végett, a többieket részben maga a bizottság vitatta meg, Első előadó Váradi Károly tagtársunk volt, behatóan, szakértelemmel tárgyalva a büntetéseket, különösen az iskolai büntetéseket jelezvén, hogy ezen vitatárgy csak kiegészítője annak az általános vitatételnek, melyet a közp. kör Gyaluban tartott értekezlete az iskolai feyelem ezim alatt vett tárgyalás alá. A büntetésekre nézve két vezérelvet állit fel: 1. legyenek azok igazságosak. 2. Céljuknak megfelelők. Hosszasabban kellene igénybe vennünk a t. közgyűlés figyelmét, ha ezen vitatkozásokról részletesebb jelentést tennénk s hogy ne fárasszunk a részletezéssel, csak az előadók neveit s a vita tárgyát jelezzük. Váradi Károly fentebbi ez. alatt tartott 4 ülést vett igénybe, a tagok élénk érdekeltsége közt. Utána előadó Rieger Imre volt, értekezve a tétel fölött: „Az osztály tanítói rendszerek közül a haladó vagy a maradó alkalmazható-e több sikerrel?“ Érdekes vita után kimondatott: „hogy miután a haladó tanítói rendszer mellett, ép úgy mint ellene szóló érvek csak nem mind elfogadhatók, alkalmas tanítókkal mindkettő sikert eredményező.“ Kozma József tagtárs ezen tételről értekezett: „Mily eszközök és módok szükségesek és alkalmazandók arra nézve, hogy a hat korosztályu, egy tanítóval bíró népiskola kellő eredményt mutasson fel?“

A központi kör f. évi febr. 28-án tartotta első ülését. Elnökké: Benedek József, jegyzővé: Rieger Imre választattak meg. A gyűlést megelőző nyilvános tanítást Gazsi József gyakorló isk. tan. tartotta az áll. tanítóképezde gyakorló iskola helyiségében. Az ügyrend értelmében megtartott bírálat alapján, a nyilvános tanítás sikerültnek nyilvánított. Ez ülés fénypontja — Kozma Jozsefné tagtársunk — felolvasása volt. Értekezett a „női ügy“-ről, érdekesen, tanulságosan. E fel-

olvasásért a kör jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott. Ezt követte Benedek Áron tagtársunk — kísérletekkel kapcsolatos szóbeli előadása a „látás“-ról, végül Kozma József a közp. kör elismerése mellett tartott előadást e tételről: „az osztatlan népiskola jogosultsága mellett és ellen felhozható érvek gyakorlati és nevelés oktatástani szempontból.“ A kör az előadót megéljenezte. A második körü ülés tartatott f. év május hó 6. Nyilvános tanítást tartott Salamon Klára k. a. a belv. k. leányiskola I-ső osztályában, tananyaga: a beszéd- és értelem gyakorlatok köréből az emberi test részeinek ismertetése. A bírálat e tanítást teljesen sikerültnek nyilvánította. Ezután Rieger Imre tartott felolvasást a „játékról; és Benedek Samu szakelőadást a rajz-tanítás megkezdéséről az elemi iskola I-ső korosztályában. Végül Paál Ferenc tagtárs adta elő e vitatételt: „A számtanítás a népiskola I-ső osztályában s a Herschel és Grube-féle módszer a számtanítás megkezdésénél.“ A működők lelkesen megéljeneztek.

A könyvbíráló bizottság alakuló ülését 1879 nov. 25-én tartotta meg. Tagjaivá ajálkoztak: Váradi Károly, Kiss Sándor, Kozma József, Paál Ferencz, dr. Bartók István, Rieger Imre, Deák József, Kozma Józsefné, Vadas Zsuzsánna, Farkas József és Czirják Albert. Elnöknek választatott Váradi Károly, jegyzőnek Rieger Imre Könyvismertetést tartottak Dr. Bartók István, De Gerandó Antonia „Nőtan ezimü művéről, és Váradi Károly: Vertán „Hagyatékom fiaimnak“ cz. munkáról. Könyvbírálatokat: Kiss S. Seidel Pál népiskolai földrajzát, és Deák József dr. Lutter Nándor számtani példatárát. Hogy ezeken a bírálati estélyeken is több tanulmányos eszmecsere fejlődött ki, a dolog természetétől önként érthető. Ezekben van tisztelt közgyűlés, jelezve a központ bizottságainak működése.

(Folytatjuk.)

A felső leány-iskolában tanítandó női munkákról.

Bár hogyan vélekednénk is a leány-nevelésről, egyet nem szabad elfelednünk, t. i. hogy őket derék házinőkké, okos anyákká kell nevelnünk, a kiknek azon ismeret- és ügyességgel kell birniok, mely által képesekké válnak hivatásuk betöltésére. Ha az állam jóléte a polgárok helyes nevelésétől függ, ugy bizonynyal minden ház és család jóllétét a derék nő, gondos gazdaszony és okos anya alapítja meg. A nő otthona a család, ennek számára kell első sarban leánygyermekünket nevelnünk, ezért a tanítás és oktatásnak csak annyi időt kell igénybe venni, hogy a házi foglalkozásra maradjon ideje, és az ez iránt való érdeklődését ne veszítse el.

Egyik legfontosabb kérdés a háztartásban az öltözet és a fehérnemű berendezésének kérdése, nem is annyira annak megszerzése, mely ugy is mindig a valódi vagy képzelt szükség és lehetőség szerint történik, mint annak jó rendben tartása és javítása. Ezért a női

munka, bár milyen helyzetben legyen is a nő, a legfontosabb, fontosabb mint bármely más ismeret, mert az élet a műveletlen parasztnőtől aránylag ugyanazt követeli, a mit a mivelt nőtől: ruházata és fehérneműje rendben tartását.

„A férfi nem takarékoskodhatik, ha a nő pazar:“ oly nő pedig, ki nem tanult magán segíteni, ki nem köt, nem varr, nem foltoz, pazarol; mert dolog van mindig, idő is van, kell lennie. Merem állítani a nélkül, hogy a tudományos ismeretnek becsét kisebbiteni akarom, hogy a női munkának nem tulajdonitnak kellő fontosságot és a mi feltűnő épen a férfiak nem, a kik pedig meg is adják az árát, sőt még azok sem, kik a leánynevelés és tanítással foglalkoznak. Alig tekinthető hibának, ha a leány egy pár külföldi növény és állattal kevesebbet, nem minden író és irodalmi művet ismer, vagy nem minden természettani jelenségnek tudja okát adni, ismerni, mert ez a legnagyobb tudomány mellett is megtörténhetik, de nagy hiba, ha valamely szükséges nőmunkához nem ért.

Ki valamely szakban jártasságát önállóságra nem fejleszti, nemsokára abban hagyja. E mellett bizonyit leggyakrabban a költséges zongoratanulás, melylyel legtöbbször fölhagynak, mihelyt a tanítás megszűnik és a betanult darabot addig játszta, hogy megunta. Az önállóságig kell tehát a nőmunkabeli jártasságot is kifejteni a növendéknek, különben aligha lesz később türelme és kitartása az elmulasztottat helyre hozni.

Igaz ugyan, hogy a népiskolában a leány tanul női munkát és elég ideje is van, de fejletlen kora miatt e munka-tanulás inkább csak gépies, mert még nem ismertem gyermeket, ki képes lett volna önállóan kötni harisnyát, de igen is ismertem sok anyát, ki azt nem tudta. A felső leány-iskolában a jártasság mellett a mélyebb ismeretet kell megadni, az önállóságra képesíteni.

Erre azonban hetenként 3, illetőleg 2 óra nem elég. Azt fogják mondani, hogy teljes kiképzést nyerje otthon az anyától, a tapasztalat azonban bizonyítja, hogy az anya nagyon ritkán képes rá. Valóban elkészerítő dolog, a mit láthatni e téren: rendetlenség, hanyagság, képtelenség a legegyszerűbb dolgok elvégzésére vagy javítására, valódi merényletek a jobb izlés ellen, pazarlás oktalanság miatt; mi fájdalom, napirenden van, ez az, a mit lát és tanul gyakran a leány otthon. Ha tehát azt akarjuk, hogy ez másképp legyen, a jelen nemzedéket másképp kell nevelni az iskolában. A női munkát a leánynevelésben ép oly fontosnak kell tekinteni, mint bármely más ismeretet, és nem szabad egyiket sem a női munka hátrányára előtérbe tölteni: mert ez az élet követelménye.

Némelyek azt fogják mondani: miért tanuljon a leány varrni és kötni, hiszen varró- és kötőgépek vannak? Hanem engedjék meg Schallenföld Agnes szavaival élnem: „Mentől több és tökéletesebb a gép, annál kevésbé legyen az ember gép, azon ne dolgozzék gépiesen. Miért kerül ki ugyanazon gép alól jó és rossz

munka? Gondolja talán, hogy e célra vagy e személynek jó így is? vagy nincs kedve dolgozni? Nem, a gép annak dolgozik jól, a ki maga érti a varrást, ki szabást, összeállítást és a ki gép nélkül is elkészítette volna; a rossz munkát pedig okozza az ügyetlen vezető.

Lássuk most, mily munkákat kell, mint szükségeseket tanítani a felső leány-iskolában. A mint a legjobban berendezett bel- és külföldi iskolákban láttam és mit helyesnek is tartok az első iskolai év tantárgyai: kötés, harisnya-javítás, horgolás és recézés; a második isk. évben: varrás és foltozás, fehér himzés (betük). A harmadik isk. évben: fehérnemű minta-rajzolás, fehérnemű szabás és varrás. A negyedik isk. évben: a felső ruha (köntös) mintarajzolás, szabás és varrás.

I. év. Egy kötött mintaszalag, mely 20 mintából áll, egy minta kötésére 2 órát számítva, igényel 40 órát, egy 20 mintából álló horgolt mintaszalag 2 mintára 3 órát számítva 30 ó. egy pár harisnya elkészítésére 40 órát számítva, melyből 10-et az iskolában köt, a többi házfeladat 10 ó. egy kötött főkötő 6 ó. egy horgolt főkötő 4 ó. egy kötött gyermekkabát 15 ó. egy horgolt gyermekkabát 10 ó. harisnya-szövés (stoppolás) és sarok-kikötés 8 ó. recézés 10 ó. Összesen 133 órát.

II. év. A különböző varrások megtanulására 30 óra, a fehérnemű kijavítása (foltozás és szövés) 16 ó. fehér himzés (2 alphabet és számok) 30 ó. hurkolás (Schlingen) 8 óra. Összesen 84 óra.

A III. és IV. osztály tananyaga keresztülvitelére pedig szükséges, hogy két-két óra egymásután legyen, különben a legritkább esetben lesz lehetséges egy szabás-mintát megmagyarázni és elkészíteni, csak papírból is.

Ezen összeállításnál csak a legszükségesebb munkanemeket vettem tekintetbe és a fent kijelölt óraszám is csak akkor talál, ha ügyes gyakorlott kéz oldja meg a feladatot, tehát előre látható, hogy egy gyakorlatlan kezdőnek e feladat megoldására, sokkal több idő kell és ezért bizonyára nem tuzok, ha azt kívánom, hogy e célra hetenként négy órát kell szentelni.

Még egy kérdés van hátra, melyet nem hagyhatok szó nélkül. Kiküszöbölendők-e egészen a felső leány-iskolából az ugynevezett fényüzési vagy diszmun-kák? De itt először az a kérdés merül fel: mi a fényüzés? — hol kezdődik? — hol végződik? Moralisták és nemzetgazdák századok óta vitatták e kérdést gyakorlati eredmény nélkül. Nem szándéksom tehát e kérdésbe belemélyedni; arra sem tehetségem, sem alkalmam nincs. Annyi áll, hogy a művelődést mindenütt követi a fényüzés is. Nem csak a gazdagok kiváltsága, de minden embernek is van joga ahhoz, hogy a fényüzésnek annyiban hódoljon, a mennyiben ez által életét megszépítheti. Nem a fényüzést, mint ilyent, kell tehát megtámadni, hanem az azzal való visszaélést. Fényüzés

mindaz, a mit nélkülözhetünk, hanem ki akarnánk nélkülözni azon ezer meg ezer apróságot, azon diszitményeket, melyekkel ékitjük ruháinkat, butorainkat és házainkat? Hiszen mindenütt föltaláljuk, a kunyhóban úgy mint a palotában.

Hanem van sok oly tárgy, melyek részint otthonunkat, részint ruházatunkat diszítik, részint kényelmünkre vagy örömünkre szolgálnak, a melyeket a nő maga előállíthat és ha ezt tudja, miért ne szerezne meg magának néha ezt az örömet? És minthogy az ember ahoz, a mit megszokott és a mit megszeretett ragaszkodik, s benne a vágy, hogy szeretteinek örömet szerezzen, nehéz lesz és aligha szabad oly munkát egészen kizárni a felsőbb leányiskolából, mely e célhoz vezet. De hasson az iskola itt is mivelőleg és ne engedje meg, hogy az iskolából izléstelen munka kerüljen ki, mely az által, hogy értéktelen, a legnagyobb fényüzéshez tartozik. Épen az ilyen munkáknál nagyon szükséges a helyes vezetés, mert ezek, ha oktalanul vannak készítve, nagyon drágák. Ha tekintetbe veszem, hogy a gyermeknek alkalom adódik az által, hogy háláját kifejezze jóltevői iránt, hogy tőlük ne csak mindig ajándékokat fogadjon el, hanem viszont adjon ő is, még pedig olyat, a mit maga készített, a mely körülmény neveléstani szempontból épen nem kicsinylendő; hivatva érzem magam azon ajánlat tételére, miszerint minden évben karácson előtt négy hét oly munka készítésére engedjék, mely karácsoni vagy új évi ajándéku szolgáltathat, de semmi csetre több idő nem (pl. születés vagy névnap) és minden izléstelen munka utasíttassék vissza.

Magától értetődik, hogy ez ügyben az iskolának nem szabad kezdeményezőnek lenni, hanem ez csak engedmény ezen általánosan meghonosult szokásnak, hogy t. i. a kölcsönös ajándékok által való meglepetések közkedvességben részesülnek.

G. M. A.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

I.

A kolozsmegyei tanító-testületnek Kolozsvárt, 1880. október 28, 29 és 30-án tartott közgyűlése.

(Folytatás.)

A közgyűlés második napjának tárgyaiból közöljük a következőket:

Elnök Kiss Sándor tisztársai nevében leköszönvén, a gyűlés ideiglenes vezetésére körelnökül Paal Ferencz, tanítóképezdei igazgató ur kérésére fel.

Ezután a szavazatszedő bizottság tette meg jelentését, mely szerint a jövő évi tisztikar s a központi választmány következőleg alakult meg: Elnök Fazakas József, alelnök Benedek József, titkár Benedek Áron, jegyzők Nagy Kálmán és Fejér József, pénztárnok Prop-

per Ferencz, könyvtárnok Rieger Imre, tanszertárnok Gazsi József.

Választmányi tagok: a) az alapító tagok sorából: Czirják Albert, Szász Béla, Szász Domokos, Tóth Tamás és Váradi Károly.

b) A rendes tagok közül: dr. Bartók István, Benedek Samu, Binder Laura, Boér Gergely, Böjthe László, Deák József, Dézsi László, dr. Ferenczi Zoltán, Kiss Sándor, Kozma Józsefné, Paal Ferencz, Sárdi József, Schwarzel Adél, Szentgyörgyi Lajos és Vadas Zsuzsa.

A megválasztott tisztviselők helyeiket elfoglalván, a könyv- és irattár, továbbá a pénztár és a tanszertár megvizsgálására kiküldött bizottságok elnökei teszik meg jelentéseiket, melyek szerint ugy a pénztári számadás, valamint a könyv-, irat- és tanszertár is teljesen rendben találtatott.

Ezután a nyilvános tanítások megbirálására kiküldött bizottságok elnökei tettek jelentést, melyek szerint a belv. r. k. leányiskola V-ik osztályában nyilvános tanítást tartott a számtanból, tanítónő Szigethi Kata k. a. és pedig a közönséges törteteknek egészszel való osztását tárgyalta; a hidolvei ev. ref. vegyes népiskola I. korosztályában Dézsi László tanító tartott nyilvános tanítást, ugyancsak a számtanból a 6-os számkörben, mindkét tanítás teljesen sikerültnek nyilvánított.

E jelentések után Kiss Sándor, felsőbb kereskedelmi iskolai igazgató ur értekezett a gr. Zichy Jenő által indítványozott „Népnevelési egyesületek“-ről. E kiválóan érdekes ismertetésért a közgyűlés előadónak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott, továbbá egyhangulag elfogadta az általa ajánlott következő határozati javaslatot: 1. A közgyűlés a „Népnevelési egyesületek“ eszméjét a legmelegebben pártolja. 2. A gr. Zichy Jenő által készített tervjavaslatot általánosságban elfogadja, s annak részletes megvitatásával a választmányt megbizva. 3. Kolozsvár sz. kir. város és Kolozsmegye törvényhatóságához kérvénnyel járul a „Népnevelési egyesületek“ életbe léptetése érdekében. 4. Felszólítja ez egyetemes tanítógyűlés végrajtó bizottságát, hogy a f. év aug. 20-án tartott közgyűlésen hozott határozata értelmében siessen ez ügyben a hazai tanító-egyesületek közt e mozgalmat megindítani; és végre 5. gr. Zichy Jenőnek hazánk népoktatásügye iránt tanusított meleg érdeklődéséért átiratilag köszönetet nyilvánítt.

Ezután Váradi Károly kir. tanfelügyelő ur ismertette a nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak a népiskolai oktatás tananyagára vonatkozó körrendeletét. Azon körülmény, hogy az érdekes és tanulságos ismertetés lapunkban közöltetik, felment a részletezéstől, nem hagyhatom azonban említés nélkül, hogy a közgyűlés az előadó kir. tanfelügyelő úrnak, szives fáradozásáért, jegyzőkönyvileg köszönetét nyilvánította.

Miután a sorrend letárgyaltatott az indítványokra került a sor.

Elfogadtatott Székely János m. valkói tanítónak azon indítványa, hogy a természettudományi társulat

felkéretik a „Természettudományi Közlöny“ feles számu példányait a tanító egyesületek könyvtárainak megküldeni; továbbá, hogy kiadványait az előfizetési áron adja az ez iránt kérvényező tanító egyesületek könyvtárai részére.

Rieger Imre indítványozza, hogy a jövő évi közgyűlésre, egyesületünk 10 évi működéséről tüzetes jelentés készíttessék, mely mint emlékönyv kinyomattatván a társulat tagjai között szétosztatnék. Ezen indítvány oly modositással fogadtatott el, hogy tantestületünk 10 éves történetének megiratása elhatározatott s az ezen ügyben szükséges intézkedések megtétele a központi választmányra bízott.

Kilyéni Endre b. hunyadi felső népisk. tanító indítványára elhatározatott, hogy a központi kör a folyó egyesületi évben egyik gyűlését Bánffi-Hunyadon fogja megtartani.

Az elnök indítványára köszönet szavaztatott a városi hatóságnak és a polg. isk. igazgatóságnak a gyűléstermek átengedéseért továbbá a képezdei dalkörnek szives közreműködéséért.

A tárgysorozat kimerítetvén, az elnök a gyűlést egy rövid beszéddel bezárja.

Közli:

Rieger Imre.

II.

A maros-tordamegyei tanító-testület évi rendes közgyűlését 1880 november 8-án Maros-Vásárhelyt d. e. 9 órakor Pál Károly elnökle alatt az ev. ref. fiúiskola helyiségében tartotta meg. E gyűlés iránt ugy az egyleti tagok, valamint a tanügybarátok nem nagy érdeklődést tanusítottak.

Az elnöki megnyitó beszéd után, melyben ohajtását fejezi ki aziránt, vajba testületünk minden egyes tagja nagyobb buzgoságot, tevékenységet tanusítva az egylet irányában, ugy a megjelenésökkel, valamint a munkálkodásokkal, következett előbb a mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása; azután a jegyzői jelentés az egylet évi működéséről, melyben igen szép keretbe foglalva tüntetett fel az egyletnek a lefolyt évben tett munkálkodása, működése; miért is egyleti jegyzőnek fáradozásáért elismerés nyilvánított, a jelentés pedig emlékkönyvbe vétetett.

Ezek után a ref. leányiskola I. II. oszt. növendékeivel tartott minta-tanításokat hallgattuk meg; az előbbi oszt. a beszéd és ért. gyakorlatból Gönczi János, az utobbival Pallos Albert a földrajz elemeiből. Mind két tanítás, a szokásos megbirálás után, igen sikerülteknek nyilvánított.

Felolvasást tartottak: Nemes Ödön a „magyar gyorsírásatról.“ Fályai György „Lehet-e egy tanítónak hat osztályt sikeresen vezetni.“ Lénárt József „A néptanítók sok oldalu hatása a közmivelődésre.“

A nevezett felolvasások igen nagy érdeklődéssel hallgattak meg s mint oly művek, melyek nagy gonddal és utánjárással lettek kidolgozva, emlékkönyvbe irandóknak határozattak.

A kijelölt tárgysorozat szerint a tisztujítás került

sorrendre, melyszerint a tisztikar a következőleg lett megválasztva: Egyleti elnök: Lénárt József. Alelnökök: Kerekes Sámuel, Nemes Ödön. Pénztárnok: Nagy Lajos. Jegyző: Gönczi János. Szertárnok: Szekeres Elek. Köri elnök: Kerekes Sámuel. Köri jegyző: Gönczi János.

Ugyan ez alkalommal lettek megválasztva a választmányi tagok is, mely választmány áll: az elnök, jegyző és pénztárnokon kívül 10 tagból, ebből helybeli 7. vidéki 3.

A megtörtént választás és egy néhány kobli ügy elintézése után Lénárt József, egyleti elnök, meleg szavakban megköszönte az egyletnek azon bizalmát, melyet őt ez alkalommal megtisztelték. Kifejezte azt is, hogy megkettőztetett erővel oda fog hatni, miszerint egyletünk a nevelés oktatás terén minél nagyobb mérvű eredményt mutasson fel. Köszönetet mondott a jelen levő tagok és tanúgybarátoknak gyűlésünkön való megjelenésükért s ezzel a gyűlést d. u. $\frac{1}{2}$ 3 órákor bezárta.

A gyűlést a szokásos közebéd követte, hol jó kívánásaink kifejezése közepett egy pár órát igen kedélyesen töltöttünk. G. F.

Meghívás A közözmegyei tanítótestület bánffi-hunyadi köre folyó évi december 14-én d. e. pont 3 órákor Bánffi-Hunyadon az állami iskolák helyiségében gyűlést tart, melyre a rendes-ugy pártoló tagok, valamint a tanúgybarátok tisztelettel meghívattak. A gyűlés tárgyai: a) Gyakorlati tanítások. b) A legközelebbi gyűlés jkönyvének hiteljesítése. c) A körhöz tartozó tagok számbavétele. d) A központi választmánytól érkezett 2 tételnek u. m. „Miért egyik fő erénye a nevelőnek a türelem s a növendéknek az engedelmesség“ és „Elmélkedés a felett mikor, hol és hogyan lehetnemár valahára sikeresen megkezdeni az irtóharczot a nemzetünknel annyira elterjedt vétke és undorító káromkodások ellen“? felolvasása és tárgyalása e) A gyakorlati tanítások megbirálása. f) Értekezés felolvasás Ravasz György, b-hunyadi f. fuiskolai tanítótól és annak megbirálása. g) Indítványok tárgyalása. h) A jövő értekezlet idő- és helyének meghatározása. Ezzel kapcsolatban értekezők és nyilvános tanítást tartók kijelölése. i) Elnök és jegyző választás. B-Hunyadon, 1880. november 25-én Pál Károly, ideiglenes körielnök.

KÜLFÖLD.

A nemzetközi paedagogiai congressus Brüsszelben.

(A londoni „Schoolmaster“ és párisi „Manuel General de l'instruction primaire“ tudósításai után.)

(Folytatás.)

A gyűlés tagjai kétfélék voltak: rendesek és bejárók. Amazok 20 frankot fizettek, miért joguk volt 3 belépti jegyet lefoglalni nők számára s kapták a congressusi tudósítások egy példányát. Okleveles (férfi és

nő) tanítók 10, bejáró tagok 5 frankot fizettek s ezért joguk volt egy belépti jegyhez valamelyik nőismerősük számára. Nyilvános testületek és társulatok küldhettek több delegatust is, kik aztán a fizetési összeg szerint rendes vagy bejáró tagokul tekintettek. Dél előtt 9 órákor kezdődtek az osztályülések s végződtek 12-kor; délután (2—5 óráig) közös ülés tartatott, melyen általános érdekű tárgyak kerültek szőnyegre. Ugy az osztály- mint a közös ülések a királyi athenaeum (Athenée Royal) a brüsseli egyik főtanoda épületében tartattak.

A felolvasott s megvitatott értekezések egy több mint 1000 lapra terjedő könyvet töltenek be*). Mi itten az első osztályban vitatott kérdésekre szoritkozunk s csak futólag említjük meg a többi osztályok közérdekű tárgyait. Az elemi oktatásügyre vonatkozó értekezések ezek voltak: „A törvényhozásnak minő irányt kell követni?“ (Pick J. Bécsből). Részletes kérdések voltak e fő kérdéshez: „Kell-e a tervnek kiterjeszkedni bővebb utasításokra vagy csak általánosságban sürgetni a physikai, értelmi és erkölcsi képzést?“ aztán „az elemi iskolát csupán a népnevelés szempontjából kell-e tekinteni?“ — E kérdés a közös ülés tárgyát képezte. Osztályülésekben tárgyalattak a következők: „Mik a törvényes határai az oktatás szabadságának?“ Ebben az értekező (Olin, a brüsseli egyetem rektora) arról beszélt, mennyiben jogosult a törvény garanciákat követelni az oktatóipályára lépők készülségét és erkölcsiségét illetőleg. Kokhovszky (Szent-Pétervárról) „az iskolai muzeumok szervezéséről értekezett; Laporte E. (meluni népiskolai tanfelügyelő) arról: „kivántatik-e a leányok neveléséhez különös rendszeres program?“ Szó volt ebben egyebek közt azon életkorról, a meddig a fiu és leány gyermekeket együtt lehet oktatni s a mikor külön kell őket választani. Moens E. hágai tanfelügyelő „a tanítóképző intézetek rendszeréről s azok tantervéről“ értekezett. Hosszas vitára adott alkalmat azon kérdés, vajjon jobb-e a tanítóképezdeket internatussal kötni össze, vagy engedni a tanítójelöltemagok szabadjára a tanórákon kívül. Élénk vita folyt a gyermekkeretek felett is. Azon kérdésről „vajjon a Fröbel-rendszer szolgáltatott-e okot a kárhóztató kritikára s mennyiben kívánatos annak tovább fejlesztése és módosítása“ hárman is tartottak felolvasást: Fischer A. S. a bécsi gyermekkert-társulat elnöke, A. Portugall asszony a genf-cantoni óvodák felügyelője s Guillaume Gy. Sluys A. a brüsseli mintaiskola igazgatója a „szemléleti módszerről“; Vandezhaeger E. ugyanodavaló rajztanár „az elemi iskolai mértan és rajz tanításának becseről“ értekezett. Ez volt tárgya Narjoux Felix párisi építész értekezésének is. Gatti de Gamond kisasszony brüsseli képezdei igazgatónő azon érdekes themát fejtegette: „Minő gyakorlások által kell fejleszteni a gyermek cselekvőségét, önbizalmát és itélő tehetségét a szü-

*) Kiadja a Libraire de l'Office de Publicité Rue de la Madeleine, 46 Bruxelles.

lei háznál!?" Ezeken kívül olvastattak még: „Miféle gyakorlatok kívántatnak az emlékező tehetség fejlesztésére az elemi iskolában?” (Gallett) „Mekkora kiterjedésben taníttassanak a nyelvtani elméletek az elemi iskolában?” (Pargamenti H. brüsseli ügyvéd). „Melyik a legjobb fegyelmi eljárás s vetélkedési mód az elemi iskolában?” (Destesche A.) „Hány órát kell a gyermekeknek naponta iskolában tölteni?” (Alexi, Paroz J.)

A második osztályban 12, a harmadikban kilencz, a negyedik és ötödikben tizennyolcz, a hatodikban tizenöt kérdés lett megvitatva.

A viták menetét követni nincs időnk és terünk; az eredményeket sem közölhetjük, miután határozatra vagy szavazásra egy kérdés sem bocsáttatott. Legfeljebb az élénk tetszés nyilatkozatokból lehetett sejteni a többség véleményét.

T Á R C A .

Ártalmas tápszerek.

(Befejezés.)

A tej rendkívül jó táplálék a fonal-gombáknak, és így a tisztátalan tej áruházi helyeket és edényeket úgy tekinthetjük, mint tenyészhelyeket, melyek fonalgombáktól hemzsegnek. Figyelmes észlelők kimutatták, hogy ezen az uton hagymáz és vörhenybetegség vitéződött be egészséges házakhoz.

Egy fonalgomba (az *Oidium lactis*) a leggyakrabban fordul elő a tejben, s valószínű, hogy a csecsszopó gyermekek szájbetegségét: a száj penészt (aphta) okozza. Ezen gombáknak telepje nem hatol mélyen be a szövetekbe, hanem csak a nyákhártyák felületén egyes helyekre csoportosul, de fájdalmas volta és azon zavarok miatt, melyet az emésztésben is okoz, a csecsemők legveszedelmesebb betegségei közé sorozható. Az első és legbiztosabb óvszer ez ellen az, hogy a tejet sohase élvezzük főtelenül. Kis bornyas tehének teje úgy a gyermekeknél mint felnőtteknél hasmenést okoz; szájfájás és körömbeteg tehének teje, az embereknél is szájbetegségeket hoz létre. De legfőbb az, a mi figyelmünket érdemli, hogy mindinkább terjed azon tapasztalati tény, hogy a tej által a ragályos betegségek elhurczoltatnak, és ezen tekintetben első a gümőkór, mely az emberiségnek legnagyobb ellensége. A statistika kimutatja, hogy különös tekintettel a lakhelyekre az emberiségnek — 8—27% -je ezen betegségnek esik áldozatul. A legujabb tapasztalatok azt is mutatják, hogy a lakhelyeket tekintve nem a földrajzi különbségek, hanem tisztán egyes helyeknek egészségtelen léte az okozó, más tekintetben pedig ezen körülménytől egészen függetlenül terjed a betegség. Ezen utóbbi esetekhez számítsuk azt, hogy a hús és tej által terjed a gümőkór, még pedig a vizsgálat azt is mutatja, hogy a hol az emberek között a gümőkór uralkodik, ottan azon házi állatok között is elterjed, melyek az emberi háztartáshoz táplálékul a húst és tejet szolgáltatják. — Vegyük mostan rendre azon körülményeket, melyek a mellett szólanak, hogy a tejjel a gümőkór az emberekre átható. Vannak vidékek, hol ezen betegség egy bizonyos ideig egészen ismeretlen volt, ámbár a viszonyok nyomorultak voltak és a lakosok szegénységében sem volt hiány.

Igy p. o. Norvégia délnyugati részében, hol ezen betegség csak azon idővel kezdődik, a mióta az Ayrshirer faju szarvasmarha terjedni kezdett. Norvégia északi vidékén a gümőkór ismeretlen, de ha ezen vidék lakói a délnyugati helyekre telepednek a gümőkórt nem sokára megkapják. A helyek magas fekvése a gümőkór terjedésére nincsen befolyással. Svájcnak magas fekvésű kerületeiben épen úgy el van terjedve a gümőkór mint a völgyes vidékeken. Nagy figyelmet érdemel e tekintetben azon körülmény, hogy Svájc Simmenthali helye, mely híres szarvasmarha tenyésztéséről, egyszersmind a gümőkóros számos halálozási eseteiről is híres.

Feltűnő azon tapasztalat, hogy rendszeren erős pásztorok, kik az egész nyarat csaknem kizárólagosan tejjel és kenyérral táplálkozva az Alpeseiken töltik, nagyon gyakran a gümőkór leghevenyebb nemében betegednek meg s halnak el. Ha ilyen egyének, ilyen körülmények között kapják ezen betegséget, akkor mégis inkább gondolhatunk táplálékok ártalmas voltára, mint a kedvezőtlen élet-körülményekre. És végre még nem maradhat figyelmen kívül, a családban való ragályozás u. m. a házasságok, a szülők és gyermekeik között. A gümőkóros anyának a gyermeke a születés után néhány hétre kezd inkább a betegség jelenségével küzködni, midőn az anya tejét inkább-inkább élvezni táplálékul; hogy ezen esetben vajjon az anya-tej vagy a vér, vagy pedig az érintkezés és kilehelt levegő a ragály főbb előmozdítója, bajos volna biztosan eldönteni. De a gümőkór ragadossága felett ma már kétség nem lehet. Vessünk azonban egy néhány pillantást az állatoknál észlelt jelenségekre: Professor Klebs azt állítja, hogy az állatoknál a gümőkórt, egy sajátos specifikus mérge okozza, mely igen közeli viszonyban áll az apró szervezetekhez (micro organismen). És ezek három uton vándorolhatnak egyénről-egyénre, u. m. óltás, a kilehelt levegő és végre a tápszerek útján. Ezen utóbbi eset érdekelhet minket leginkább. Ha állatokat és pedig egészségeseket, gümőkóros anyaggal tápláljuk, azt fogjuk észrevenni, hogy a nyirk-edény-rendszerben táplálkozási zavarok állanak bé. u. m. daganatok, az egyes nyirk-mirigyekben elfajulások, azaz azon jelenségek, melyeket a görvély *scrofuloticus* kóros gyermekeknél lehet látni. A szarvas-marhák tudóbeteg-

Melléklet a „Család és Iskola“ 19-ik számához.

sége, melyet az jellemez, hogy a tüdőben számos gyöngyszem nagyságu beszüremkedés fordul elő, semmiben sem különbözik az embereknél előforduló gümőkórtól, melynek bizonyosága az, hogy ez utóbbinak a szarvasmarhákra átoltása, emezeknél a fentebbi betegséget okozza. Végre kísérletek bebizonyították, hogy ilyen tehének még a felfőzött teje is gümőkört idézett elő az embereknél. Mintegy 120 C° hófok volna képes ezen apró szervezeteknek életképességét megölni. Még egy tapasztalat fontos e tekintetben, mely óvatosságra int. Azon állatok leghamarább kapják meg a gümőkórt, melyek olyan anyagokkal tápláltnak, melyeket pálinka főzők, czukorgyárak hulladékaival táplálnak mint p. o. a moslékok, lenmag-pogácsák stb. A gazdálkodás ezen neme, sem húst, sem tejet nem szolgálhat az emberiségnek ártalom nélkül. Az a kérdés, hogy már most mindezekről mi módon óvjuk magunkat? Ha mind a tejet, mind a húst minden körülmények között 120 C° hőmérsékletnek lehetne kitenni, akkor talán az emberiségnek ezen nagy ellenségeitől meglehetne szabadulni. Azonban hogy lehessen ezt ellenőrizni? Egyesek nehezebben óvhatják magukat. A nagy közönség e tekintetben tájékozatlan és ismeretlen az ilyen káros hatásokkal. Az államnak azonban minden eszköz rendelkezésére áll. Egy jól szervezett egészségügyi rendőrség felügyelhet arra, hogy tápszereink tisztán hamisítatlan és az egészségre minden kár nélkül hozassanak a piacra, és így életünk és egészségünk védve legyen. Ezen érdekünk nem kevésbé érdemel figyelmet, mert az egészség minden nemzetnek a legfontosabb kincse.

Dr. Bartók István.

IRODALOM.

A nyelvoktatás módszertana. Tan- és vezérkönyvül tanítóképző intézeti tanulók, -tanítójelöltek és tanítók számára. Irta Erdődi János. Franklin-társulat, 1880. Ez czime egy 320 lapra terjedő könyvnek, mely szól tehát a nyelvoktatás módszeréről elméletben és gyakorlatban. Ismerjük el, hogy több van benne, mint czime mutatja. Ismerjük el hogy oly tárgy tanításáról szól, melynek nemzetiségi és nevelési tekintetben rendkívüli fontossága elismertett hazafiaktól és szakférfiaktól egyaránt. Vagy nem tekintetik-e e tantárgy egyszersmind úgy, mint a melynek keretében a gyermek a népiskolában minden irányu oktatást s a középiskolákban legalább is a görög-római mondák és nemzeti történelem terére bevezetést talál? De sőt a magyar nyelvi oktatás nyelvtani része is ma több mint csupán nyelvtan tanítás, több mint nyelvtani formák elsajátíttatása: ma ez nyelvfentartásra, nyelvtérjesztésre, hamisítatlan magyar nyelvészeket segítő eszköz nyeresére való kalauz. Egyesül ennek tanításában a tanítás és hazafias szellem, a nyelv és fajszeretet felébresztése. E tárgynak tanítója ma nemcsak az

oktatás nehéz tisztét viszi, de a hazafi nemes és lelkes kötelességei iránt is nehéz hivatást teljesít. Ugy tetszik nekem, hogy ma, midőn ott vagyunk ismét, hogy a nemzeti lét és oktatás ily szoros kapcsolatba lép: a nemzeti nyelv tanítóinak fontossága és érdeme is kétszeres. Ha ennek a ténynek, kapcsolatnak fontosságát boldogabb nemzetek is elismerik; nekünk tisztán és gyakran hangoztatni elengedhetetlen kötelességünk. De meg másfelől tény az is, hogy e kezünk közt forgó könyv azt tartalmazza, vagy legalább afélet tartalmaz, mi mai időben nagyon népszerű. Egy darab módszertan ez, mely fellép a divatos áramlat követelésével és aprólékosságával. Mert mai időben a neveléstan jóformán oktatástan lőn. Általában többet tanítanak és többet akarnak tanítani mint nevelni. Miniszteri tantervek, hozzá csatolt útmutatások, illetőleg indokolások mind erre a térre terelnek. Magok a törvény által sürgetett tantestületek voltaképpen nem egyebek mint módszert, egyedül idvezítő módszert sürgető és terjesztő iskolák. Ugyancsak ennek fontosságát akarják éreztetni az u. n. minta tanítások, melyek katonai pontossággal vezetik be a vidéki néptanítókat a módszeresen dressirozott tanításba. Egyszóval: mai időben a nevelés felolvadni kezd a módszerbe s a módszer közeledni kezd a katonai dressura pontosságához és tartalmatlan formalitásához. S ki merné tagadni a módszer fontosságát? De ki merné még elsőb sorban tagadni azt, hogy a tanítás v. általánosabban oktatás valóban nevelő hatású? Valóban ez úgy van. De sőt maga a nevelés nem is tudomány, csak módszer. A mi a nevelésben tudomány s mint ilyen, határozott és biztos törvényeken alapszik: az bele vág hol a természettudományok, hol a physiologia, hol a psychologia területébe. Mi hát a neveléstan célja? Nem más voltaképpen, mint e törvényekkel megegyező szabályait állítani fel a nevelő oktatásnak vagy oktató nevelésnek. S nem kell azt hinni, hogy erre nem jöttek volna rá már nagyon régen, csak hogy nekem úgy tetszik, hogy a reformáló nevelőknel több volt a nevelés s kevesebb az oktatás, mai időben talán több az oktatás s kevesebb a nevelés. Ez hogy hová vezet, könnyű megmondani: a dressurához, a módszer formalis szabályainak túlbecsüléséhez. A módszer illetén tulbecsülése és alkalmazása természetesen legelőbb a nyelvtan tanításában kísértetett meg, s mai időben is a formák, a módszeres tanítás formái leginkább a nyelvtanítás terén vitattatnak. Okát megmondani nagyon könnyű. Egyik oka ennek az, hogy a nyelvtanítás évszázakon át az oktatás legfontosabb részét tevő s így legtöbb gondolkozó főt foglalkoztatott; de más felől emberileg szabályosabb osztályozhatása által a nyelv nyújt legjobb anyagot egy-egy módszeres rendszerbe való beillesztésre. Maga az az út is, mely a módszer ilyen tulbecsülésére vezetett, a lehető legtermészetesebb volt s azt sem mondhatni, hogy ily esetet ne tudna még felmutatni a nevelés történelme. De sőt fel tud mutatni ily esetet minden tudomány történelme is. Az eset csak ismétlése a többinek t. i. hogy a régen megállapított kevés szabályokhoz, útmutatásokhoz az újabbak mind több-több

aprólékoságot, részletezést fűznek, míg aztán eléáll az emberi ész dicsőségére egy oly bonyolult rendszer vagy gépezet, mely cifrasága miatt mozdulni nem tud. Ma nap-ság ide jutottunk a nyelvtan tanításával. A miniszteri tan-tervek tájékoztató utasítvány népszerűvé tették az e tárgygal való foglalkozást, a minthogy miniszteri utasítások oly sok mindenfélét tesznek népszerűvé. A javítók, a részletezők von-zatva a könnyű felfedezések által, neki estek, azt bonczol-ták, magyarázták, forgatták, kibővítették mint a classicus írókat a magyarázókat. És most már hová jutottunk? Oda, hogy nyelvtant tanítani nagy bátorság kell s a bátorság mellé több ügyesség, mint ész és kedély szükséges. Ez irány-nak eredménye Erdődi János úr könyve is, melynek ismer-tetésénél a már régen ily felfogásban táplált meggyőződés-emet elmondám. Az Erdődi úr könyve egyébként két rész-re oszlik: elméleti és gyakorlati részre. Amaz áll 122, emez 200 lapból. Az előszavában maga is azt mondja, hogy az elméleti részre nagyobb súlyt tesz, mint a gyakorlatira. S ez helyesen van így. Azonban a gyakorlatban nem egészen így tesz Erdődi úr s könnyű belátni, hogy neki is jobb elmélete mint gyakorlata. A könyv ellen mint ilyen ellen, nem sok kifogásom van. Kétségtől lehetne kevesebb né-metes ízzel és magyárosabban egyszerűbb styllal írva s fő-képen bátrnan lehetne rövidebb is. Azonban a gyakorlati rész-zen ép úgy a dressura az ő irányadója is, mint akármely más efféle könyvnek is s melyet pedig éppen kerülni szán-dékozik. A módszer alkalmazása egyéni dolog. Az irányt, a határokat megszabni lehet, de azon belől a szabad moz-gás a tanítóé, ki saját egyénisége és tanítványaihoz mérten mozog e határok között. Erdődi úr utasításai pedig benyul-nak az egyén hatáskörébe. Megkötik a tanító kezeit, meg-kötnék még a gyermekek szabad észmozgását is, ha valaki szorosan alkalmazná őket. Hanem ez azt hiszem, senkinek sem jut eszébe. Én jobbnak tartom e könyvből az elméleti részt s szükségesnek csak is azt tartom; a gyakorlatiból pár mutatvány ép azt tette volna, mit ez a sok példa nem tesz meg jobban. Az Erdődi úr módszere mindent ki akar meríteni, bonczolni akar mindent az elemekig és az unalom-ig. Ki akar esavarni mindent az olvasmányból, mint a citromból, oly módon, mely kimerítő a tanítóra, fárasztó a gyermekre s nem szükséges senkire nézve. Erdődi úr mé-lyen akar belenyulni az értelem, a megértés feltételeibe s tönkre teszi vele a kedély és gyermeki phantasia legszebb legöntudatlanabb s legnövélőbb bajtásait. Az olvasmányok ily feldolgozása halál a kedélyre és a képzelem táplálására s marad csak a rideg dressura helyette; mert kétséges, hogy az értelem, a józan ész, mely kisebb fokon ép az a gyer-mekben, mint a felnőttben, gyarapszik-e általa? Valóban na-gyon kétséges! Kevesebbet uraim a módszerből s nagyobb nevelők lesztek. Valóban azt tartom, hogy Erdődi úr köny-ve nagy szorgalom és munka eredménye. Nem hiányzik be-lőle a tanulmányozás és a gyakorlati működés körütekinté-se sem. Nem hiányzanak amaz agyas tulajdonok se belőle, melyek méltók a szakférfiak figyelmére és megfontolására; de nevelő hatását, ész és szívnemesítőt; az oktatás mellett a belsőt, az emberi természet nemesebb tulajdonait érdeklőt, mely tulajdonok nélkül Isten se tanítót, se növelt ne adjón, nagyon keveset találtam. Ez ítéletem e könyvöl, de de ez egyszersmind meggyőződése is a módszerről általában. Dr. Ferenczi Zoltán.

A buzgó Aigner által kiadott Nemzeti könyvtár újabb füzetek tartalmának Dugonics András (3 füzet). Sárosi Gyula (3 füzet). Csokonai (4 füzet). Kármán József (2 füzet) és Katona József műveiből (5 füzet) egyes darabokat. A vállalat igen ügyes csoporto-sítással adja az írók műveit. Népkönyvtáraknak alkalmat ad,

a legnagyobb írók műveihez olcsón és kevésbé terhelő mo-don jutniok. Egy füzet ára 30 kr.

A Magyar Lexicon 64 és 65-dik füzete az E betűt foglalja. Az Ex-en kezdődő szavakat tartalmazza a két leg-újabb füzet, melyekhez Palaestina térképe és csillagászati képek vannak fűzve.

VEGYESEK.

— A közoktatásügyi miniszter ur kegyes volt a hely-beli felső leányiskola részére 1500 forint államsegélyt utal-ványozni, mely összeg felhasználásához a miniszter ur által kötött feltételeknek ez intézet képes megfelelni.

— Az iskolai takarékpénztárak kérdésében Weisz Bernát Ferencz ur szivességéből két rendbeli közle-ményt is kaptunk. E közlemények azon eredményeket és tapasz-talatokat tüntetik föl, melyeket hazánk különböző vidé-kein ez intézmény életbeléptetése körül észleltek. Lapunk rendkívül igénybe vett szüktere nem engedti az ország leg-különbözőbb és egymástól legtávolabb eső részeiből is be-érkezett nyilatkozatokat, melyek mind ez intézmény életre-valóságát igyekeznek bizonyítani, közölni, de kötelességünk-nek valljuk kijelenteni, hogy ez intézmény mellett meleg ajánlatok érkeztek be 27 helyről. Ezek közül tízenkötött Budapesten alkalmazott tanítók küldtek be. Erdélyből fel-szóal Kóós Ferencz k. tanfelügyelő egy magára. Nyi-latkozata így hangzik: „Panasz, visszaélés egy sem érke-zett hozzám. Meggyőződés az, hogy az iskolai takarékpénztárnak hazánkban fényes jövője van. Mihelyt a tanítók belátják, hogy ennek kezelése nem olyan terhes, mint vet-ték, csak egy kis jó akarat és megszületik, él és gyarapo-dik városban és falun egyaránt. Isten éltesse Nagyságodat, hogy örömet láthassa ezen áldott intézménynak, melyért ez ideig is oly sokat áldozni kegyeskedett“. Ez intézmény élet-beléptetésit a gr. Zichy féle népnevelési egyletekben is fel-találjuk. Az intézmény tekintélye emelkedőben.

— A helybeli református népiskolák felügye-lével megbízott iskolaszék egy átiratot intézett Kolozsme-gye tanfelügyelőjéhez, melyben azon sajnós tapasztalat alap-ján, hogy a szülék már a népiskola hatodik korosztályát sem igen végeztetik gyermekeikkel azután pedig teljesen parla-gon marad a növendék, az ismétlő iskolák intézményének lendítése érdekében lépjen föl, mert a felekezet egy maga erőtlennek érzi magát ily város, sőt országszerte elhagyatott ügyben sikeresen fellépni.

— Uj paedagogiai folyóirat keletkezett Kassán ily cím alatt: Felvidéki Tanügy. Az első számot vet-tük és igazán változatosnak tartalmasnak mondhatjuk. A kö-vetkező tartalommal jelent meg az első szám: Az olvasóhoz. — A sokoldalúság. Pápai J. — A fizikai eszközök a tanítás alsó fokán. Mauritz Rezső. — A magyar néptanító munka-köre. Vágó Gyula. — Egy lelkes szózat. — Az abauj- és tor-namegyei tantestület rövid története Sudy K. J. — A tan-szerműzeumegyesület alapszabályai. — Egyleti élet. — Tár-cza: Az iskolák levegője. Sz. — Könyvismertetés. — Iro-dalom. — Lapszemle. — Tanügyi hírek. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenet. Megjelenik a nagy szünetet kivéve min-hó 15-kén. Szerkesztő: Szikay Béla, egy 6 tagu szer-kesztői bizottság által támogatva. Előfizetési ára az abauj-megyei tanító-egyesület tagjai részére 1 forint, különben 2 forint. Az olvasóhoz intézett előszóba látjuk, hogy szintén súlyt helyez arra, hogy a családot bevonja az iskola iránti érdeklődésbe. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.